Садчикова І.В.
кандидат економічних наук, доцент
Євсієнко М.В.
аспірант
Касьяненко К.О.
магістр
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до Указу Президента України «Про введення воєнного стану» від 24.02.2023р. №64/2022 [1] у зв'язку із військовою агресією Російської Федерації проти України був введений воєнний стан по всій території України, що зумовило значний вплив на банківську систему України, оскільки вона перейшла в умови воєнного стану. Дослідження наслідків впливу воєнного стану на банківську систему України характеризується неабиякою актуальністю, оскільки розглядається існування банківської системи під впливом форс-мажорних факторів впливу.

Питання виділення проблем розвитку банківської системи України в умовах воєнного стану активно досліджується вітчизняними науковцями та молодими дослідниками, зокрема у напрацюваннях: Прокопенко Н., Мирончук В., Шепель І., Халімона Т., Рекіянова С., Нагайчук Н., Редчук Д., Рац О., Забчук Г., Іващук О., Пишний А. та ряд інших. У даних наукових доробках не приділено достатньої уваги систематизації основних наслідків впливу воєнного стану на банківську систему України.

Першим нормативним актом, який був прийнятий Національним банком України з метою стабілізації банківської системи в умовах воєнного стану була Постанова Правління НБУ «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» від 24.02.2022р. №18 [2], яка ввела ряд обмежень та послаблень. Так, основні обмеження у банківській системі, згідно даної постанови були наступні [2; 4]:

– обмеження на зняття готівки з рахунку клієнта в обсязі 100 тис. грн. в день;

– заборона зняття готівкової валюти;

– призупинка роботи валютного ринку в Україні;

– фіксація офіційного курсу України до курсів валют на рівні 24.02.2022р.;

– мораторій на здійснення транскордонних валютних платежів;

– зупинка здійснення обслуговуючими банками видаткових операцій за рахунками резидентів держави, що здійснила агресію проти України;

– призупинка банкам-емітентами електронних грошей здійснювати випуск електронних грошей, поповнювати та розповсюджувати їх.

Щодо послаблення у банківський системі, то ключовими стали [2; 4]:

1. Скасування відповідальності за порушення нормативів: капіталу, ліквідності, кредитного ризику, лімітів відкритої валютної позиції та ін.

2. Підкріплювати банкомати готівкою без обмежень.

3. Забезпечення роботи відділень та доступу до сеймових скриньок у безперебійному режимі.

4. Скасування заходів впливу на невчасне оприлюднення фінансової та консолідованої фінансової звітності.

Отже, можемо зробити висновки, що перші стабілізаційні заходи Національного банку України були вдалі та раціональні, оскільки вони пом'якшили наслідки впливу воєнного стану на основні банки України та дозволили підтримати клієнтську базу банків. Валютні обмеження були спрямовані на усуненні можливості відтоку капіталу, зокрема, щоб наявна в країні ліквідність не вийшла за межі території України. Загалом дані заходи принесли очікувані результати, і банківська система України не зазнала суттєвих негативних наслідків, які могли б її значно ослабити, дестабілізувати, а місцями і «паралізувати».

Для окреслення певних проблем, що виникли внаслідок запровадження військового стану необхідно спочатку оцінити результати роботи банківської системи за останні роки. Проаналізуємо динаміку зведених показників доходів та витрат банківських установ України протягом 2020-2022 рр., що дозволить оцінити стан банківської системи та показати рівень фінансової незалежності банківської системи до воєнного періоду та в період воєнного стану (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка зведених показників доходів та витрат банківських установ України протягом 2020-2022рр.

Показники	Абсолютне значення, млн.грн.			Абсолютне відхилення, млн.грн	
	2020	2021	2022	2021-2020	2022-2021
ДОХОДИ	**250 171**	**273 863**	**357 549**	**23 692**	**83 686**
процентні доходи	147 743	168 746	217 053	21 003	48 307
комісійні доходи	70 640	93 162	85 622	22 522	-7 540
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	21 507	-77	43 482	-21 584	43 559
інші операційні доходи	6 813	7 488	8 126	675	638
інші доходи	2 705	3 175	2 413	470	-762
повернення списаних активів	763	1 370	853	607	-517
ВИТРАТИ	**210 445**	**196 488**	**335 628**	**-13 957**	**139 140**
процентні витрати	62 895	51 097	65 358	-11 798	14 261
комісійні витрати	24 132	35 186	35 449	11 054	263
інші операційні витрати	16 405	18 244	17 875	1 839	-369
загальні адміністративні витрати	69 437	78 293	82 434	8 856	4 141
інші витрати	2 728	3 855	5 951	1 127	2 096
відрахування в резерви	31 037	3 448	121 204	-27 589	117 756
податок на прибуток	3 811	6 364	7 356	2 553	992
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК	**39 727**	**77 376**	**21 921**	**37 649**	**-55 455**

Джерело: розрахунки зроблені на основі даних Національного банку України [3].

Діяльність банківських установ України характеризується прибутком протягом всього періоду дослідження, що є доволі позитивним явищем. Варто підкреслити, що протягом 2022 року спостерігається значне зменшення розміру прибутків, що на пряму пов'язано із повномасштабним вторгненням Російської Федерації на територію України та активними військовими діями. Загалом відбувається суттєве збільшення розміру витрат на відрахування в резерви.

Незважаючи на позитивні тенденції у банківській системі України в умовах воєнного стану, можна виділити ряд суттєвих проблем:

– банкрутство та ліквідація вітчизняних банків АТ «Мегабанк», АТ «Банк Січ» та АТ «Айбокс Банк»;

– динамічне скорочення кількості відділень банків по території країни;

– інтенсивне зростання банківських активів за рахунок значної емісії гривні НБУ, що може зумовити настання гіперінфляції;

– зниження розмірів депозитно-кредитних операцій між банківськими установами та їх клієнтами;

– переважно залучення додаткового капіталу здійснюється основними банками країни, банки з меншими можливостями втрачають свої позиції на ринку і вступають в стадію стагнації;

– зменшення залишків коштів на поточних рахунках суб'єктів господарської діяльності, внаслідок збитковості, зменшення обсягів продаж продукції (робіт, послуг) тощо;

– відплив валютної ліквідності закордон, внаслідок пом'якшення валютних обмежень Національного банку України.

Отже, для покращення ситуації у банківській системи, ми пропонуємо акцентувати увагу на мінімізації ризиків відносно непрацюючих активів, що може стати додатковим джерелом підвищення фінансової стійкості банків, зокрема за рахунок: поступового скорочення обсягів та рівня проблемних активів; застосування ефективних інструментів виявлення непрацюючих активів на ранніх стадіях; ефективного підвищення процесу роботи з непрацюючими активами; періодичної реалізації безперспективних та проблемних бланкових кредитів на ринку; проведення реструктуризації проблемних кредитів тощо.

Література:

1. Про введення воєнного стану: Указ Президента України від 24.02.2023р. №64/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/

2. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Правління НБУ від 24.02.2022р. №18. URL: https://bank.gov.ua/

3. Динаміка зведених показників доходів та витрат банківських установ України: офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/

4. Садчикова І.В. Державне регулювання кредитного ринку в умовах військового стану в Україні/ І.В. Садчикова, В.С. Садчиков //Проблеми і перспективи економіки та управління : науковий журнал / Національний університет «Чернігівська політехніка». – Чернігів : Національний університет «Чернігівська політехніка», 2022. – № 3(31). – С. 190-199